

Osnovna šola Rodica
Domžale, Kettejeva ulica 13

STARE HIŠE V JARŠAH IN NA RODICI

Raziskovalna naloga z interdisciplinarnega področja

Avtorja: Dejan Tesovnik, Andraž Vrhovec, 8. razred

Mentorica: Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

Domžale, marec 2003

V S E B I N A

	Stran
Povzetek	3
Zahvala	3
1 UVOD	4
2 TEORETIČNI DEL	4
3 RAZISKOVALNI DEL	5
3.1 PREDSTAVITEV STARIH HIŠ V JARŠAH IN NA RODICI	5
3.1.1 Zorova hiša v Zgornjih Jaršah	6
3.1.2 Borčeva hiša v Srednjih Jaršah	6
3.1.3 Markova hiša v Srednjih Jaršah	7
3.1.4 Šuštarjeva hiša v Srednjih Jaršah	7
3.1.5 Tomaževa hiša v Spodnjih Jaršah	8
3.1.6 Polonina hiša v Srednjih Jaršah	8
3.1.7 Kraljeva hiša v Srednjih Jaršah	9
3.1.8 Nekdanja Šmonova hiša na Rodici	9
3.1.9 Koroščeva hiša na Rodici	10
3.1.10 Kofutnikova hiša v Srednjih Jaršah	10
3.2 ZNAČILNOSTI STARIH HIŠ V JARŠAH IN NA RODICI	17
3.2.1 Omejitev območja in lega hiš	17
3.2.2 Starost hiš	17
3.2.3 Spremenjenost hiš glede na prvotno izgradnjo	18
3.2.4 Lega hiš v naselju glede na strugo Mlinščice	19
3.2.5 Prebivalci v hišah nekoč in danes	19
3.2.6 Funkcije hiš nekoč in danes	20
3.2.7 Hiši pripadajoče zemljišče nekoč in danes	21
3.2.8 Višina gradnje hiš	22
3.2.9 Gradbeni material zidov in strešna kritina	22
3.2.10 Posebnosti gradnje in okraski starih hiš	24
3.2.11 K hiši pripadajoči objekti	25
3.2.12 Prizadetost zaradi naravnih nesreč	25
3.2.13 Spomeniška zaščita starih hiš	26
4 RAZPRAVA	26
4.1 Primerjanje ugotovitev z literaturo	26
4.2 Preverjanje hipotez in druge ugotovitve	27
5 ZAKLJUČEK	28
6 LITERATURA IN VIRI	29
7 PRILOGE	29

Slika na naslovnici: Vhod v Kofutnikovo hišo v Srednjih Jaršah

POVZETEK

Cilj raziskovalne naloge je bil ugotoviti starost in druge značilnosti starih hiš v Jaršah in na Rodici. V raziskavo je vključenih deset starejših hiš, ki se nahajajo v naseljih: Zgornje, Srednje in Spodnje Jarše ter Rodica. Hiše sva fotografirala in se pogovorila z njihovimi lastniki. Izdelala sva tudi karto starih hiš v Jaršah in na Rodici ter narisala tloris najstarejše Kofutnikove hiše v Srednjih Jaršah. Večina starih hiš je bila zgrajena pred letom 1900, tri celo pred letom 1850, Kofutnikova pa pred letom 1800. Večina hiš se nahaja na desnem bregu Mlinščice, izjeme so Markova, Šuštarjeva in Tomaževa hiša, ki stojijo na levem bregu Mlinščice in tako bližje reki Kamniški Bistrici. Pred desetletji je v teh hišah živelo 74 prebivalcev, danes pa jih v njih živi le še devet. Štiri stare hiše so opuščene ali prazne: Zorova, Markova, Tomaževa in Kraljeva hiša. Glede na pripadajoče zemljišče sklepava, da je bila v preteklosti večina hiš kmečkih. Sedem hiš je imelo nekoč nad 5 do 50 arov pripadajočega zemljišča, tri celo več kot 100 arov (Kraljeva, nekdanja Šmonova in Kofutnikova domačija). Kmetijsko zemljišče se je pri vseh zelo zmanjšalo, kar je posledica opuščanja kmetijske dejavnosti. Vse stare hiše so pritlične in imajo dvokapno streho. Vse hiše, razen Polonine, imajo izrabljeno tudi podstrešje. Zidovi hiš so večinoma zgrajeni iz opeke, Tomaževa, Šuštarjeva in nekdanja Šmonova imajo zidove tudi iz kamna, najstarejša Kofutnikova hiša je zgrajena iz lesenih brun, ki so z notranje strani ometana. Večina hiš je krita z opeko, Šuštarjeva s cementno kritino, Kofutnikova hiša pa s salonitnimi ploščami, prvotno pa je bila krita s slamo. Polovica starih hiš je že doživela razna popravila ali prezidave. Vse hiše, razen Šuštarjeva in Polonina, imajo okraske in druge posebnosti gradnje. Najpogosteje imajo na oknih kovinske mreže (Zorova, Markova, Tomaževa in Kofutnikova), poudarjene okenske okvirje in rozete. Rozete imajo Zorova, Kraljeva in Koroščeva hiša, Kraljeva in Koroščeva hiša imata tudi trikotne podstrešne line. Zorova hiša ima lepe vogalne okraske. Kofutnikova hiša ima še več posebnosti, kot so majhna zabita okna, ki so hiši služila do vgradnje nekoliko večjih oken, in zatrepni gank. Nekaterne hiše imajo v bližini drvarnico, lopo in gospodarsko poslopje, Šuštarjeva hiša pa ima vodnjak. Kraljevi in Kofutnikovi hiši pripadata tudi kozolca. Markova in Polonina hiša sta že doživeli poplave. Spomeniško zaščitena je edino Šuštarjeva hiša v Srednjih Jaršah. Zelo dobro bi bilo, da bi bila zaščitena tudi najstarejša Kofutnikova hiša, ki je zaradi lesenih brun in drugih značilnosti nekaj posebnega, saj takšnih hiš na tem območju ni več veliko.

Ključne besede: arhitektura starih hiš, Rodica, Zgornje, Srednje in Spodnje Jarše, Kofutnikova hiša, funkcija starih hiš

ZAHVALA

Najlepše se zahvaljujemo vsem, ki so nama posredovali podatke o starih hišah na območju Jarš in Rodice, na podlagi katerih je nastala najina raziskovalna naloga. Še posebej se želiva zahvaliti gospodu Lovrencu Giovanelliju, lastniku Kofutnikove hiše, ki nama je omogočil natančen ogled notranjosti hiše in nama dovolil, da sva opravila tudi vse v nalogi predstavljene meritve.

1 UVOD

Naselja se stalno spreminjajo, zato se nama je zdelo pomembno raziskati delček tega spreminjanja.

Cilji raziskave

Namen najine naloge je bil najti in raziskati značilnosti starih hiš v Jaršah in na Rodici.

Metode dela

Priprava na terensko delo je potekala v razredu, kjer sva pregledala literaturo in sestavila anketni vprašalnik. Na teren sva se odpravila v novembru 2002, kasneje pa še februarja in marca 2003. V raziskavo sva vključila samo hiše, ki so bile zgrajene pred letom 1950. Hiše, ki so ustrezale temu pogoju, sva fotografirala. Najina osnovna metoda terenskega dela je bila anketiranje. Na najina vprašanja so odgovarjali lastniki starih hiš, midva pa sva si odgovore skrbno zapisovala.

Sledilo je obsežno delo v računalnici, kjer sva te podatke urejala in analizirala. Kasneje sva zbrane podatke vnesla v računalnik in izdelala zbirne preglednice in grafe.

Hipoteze

Najina predvidevanja pred odhodom na teren so bila:

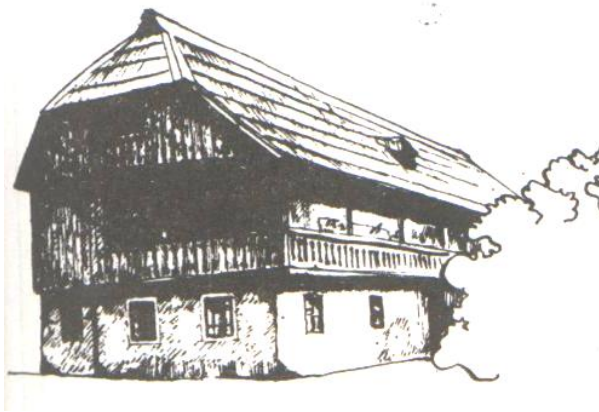
- hiše se bodo nahajale ob starejših vaških cestah ali ob Mlinščici,
- hiše so stare okrog sto let,
- hiše so bi bile v preteklosti večinoma kmečke, sedaj pa so stanovanjske ali opuščene,
- hiše so zgrajene iz kamna ali opeke.

2 TEORETIČNI DEL

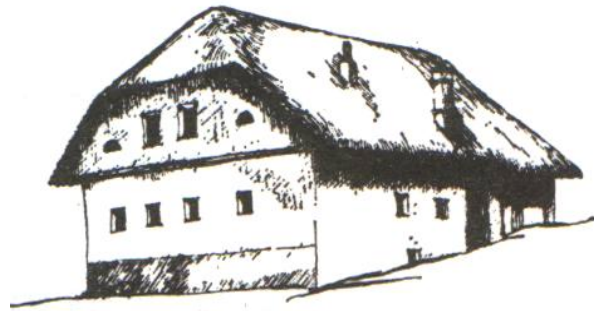
Na območju Jarš in Rodice je vse do konca 19. stoletja prevladovala kmetijska dejavnost, zato so stare hiše večinoma kmečki podeželski domovi. Z rastjo industrije in obrti na severnem obrobju Domžal so hiše začele izgubljati kmečko funkcijo, zato so začeli opuščati hleve in druga gospodarska poslopja. Kljub temu pri nekaterih starih hišah še vedno lahko opazimo opuščene hleve, staje, svinjake in druga kmečka gospodarska poslopja.

Glede na Melikovo tipologijo kmečkih hiš se na našem območju prepletata dva tipa hiš: osrednjeslovenska hiša in slovenska alpska hiša.¹ Alpska hiša je večinoma zgrajena iz lesa, razen v spodnjem delu, kjer je zidana. Osrednjeslovenska hiša pa je v celoti zidana.

¹ Anton Melik, 1963, str. 531.

Slika 1: Alpska slovenska hiša (povzeto po S. Brinovec idr., 1995, str. 115)

Slika 2: Osrednjeslovenska hiša v splošnem (povzeto po S. Brinovec idr., 1995, str. 115)

Ivan Sedej piše, da se zasnova hiš na Gorenjskem ni bistveno spreminjala od obdobja kolonizacij v srednjem veku pa prav do 19. stoletja. Izboljšave in nove poudarke so najprej uresničili premožnejši naročniki, posebno v 16. stoletju, ko so bili poglavitni hišni tipi na Gorenjskem že izoblikovani. Vodilno vlogo so prevzele zidane hiše, ki jih kot gorenjsko značilnost omenja tudi Janez Vajkard Valvasor. Zato so skromne lesene hiše z vsemi svojimi poudarki in okrasjem drugače sledile za zidanimi. Skromna lesena stena, ki so jo najbrž ometali in pobelili že ob samem nastanku, govori o prizadevanjih skromnega kmeta, da bi svojo hišo približal veljavnim lepotnim idealom v okolju.²

Po navedbah Ivana Sedeja so bile na Gorenjskem v 19. stoletju precej razširjene hiše z zidanimi pritličji in lesenimi nadstropji, pa tudi v celoti zidane hiše, ki so se vzdigovale v nadstropje. Pomembna sestavina kmečkih hiš je bila kmečka peč. Večina peči je imela tudi zapeček. Peči so bile povezane s črno kuhinjo ali dimnico. Hrano so kuhali v lončenih posodah, na odprtem ognju. Prostor je bil brez dimnika, zato se je dim nabiral pod stropom.³

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 Predstavitev starih hiš v Jaršah in na Rodici

Zgornje, Srednje in Spodnje Jarše ter Rodica so manjša naselja severno od Domžal. Sledijo si strnjeno ob nekdanji vaški cesti, ki se danes imenuje Jarška cesta. Izjema je naselje Zgornje Jarše, ki jo od ostalih naselij ločuje manjši pas kmetijskih površin. Po njem so proti Kamniški Bistrici pred 40 leti speljali umetni razbremenilni kanal Pšate. Stare hiše sva v skladu s staro zasnovo naselij našla ob nekdanji glavni vaški cesti na Rodici, v Spodnjih in Srednjih Jaršah ter ob glavni cesti Domžale–Kamnik.

² Ivan Sedej, 1989, str. 174–175.

³ Ivan Sedej, 1989, str. 20–21.

3.1.1 Zorova hiša v Zgornjih Jaršah

Hiša leži ob glavni cesti Domžale–Kamnik, ob Kamniški cesti, in od svoje prvotne izgradnje še ni bila prezidana. V tej stanovanjski hiši je nekoč živelo devet ljudi, danes pa je prazna. To je pritlična hiša, kateri pripada 5 arov zemljišča, nekoč pa ji je pripadalo 9 arov. V celoti je zgrajena iz opeke, vzdane pa ima tudi rozete. Poleg nje stoji še drvarnica. Hiša ni spomeniško zaščitena in je še nikoli niso prizadele poplave, kar je razumljivo, saj se nahaja relativno daleč od Kamniške Bistrice, kamor poplave niso segale.

Slika 3: Zorova hiša, Kamniška cesta 20, Zgornje Jarše z jugozahodne strani

Slika 4: Pogled na Zorovo hišo z jugovzhodne strani

3.1.2 Borčeva hiša v Srednjih Jaršah

Borčeva hiša je bila zgrajena leta 1900 in nikoli ni bila prezidana. Nahaja se ob glavni cesti Domžale–Kamnik. V nekoč kmečki in stanovanjski, zdaj samo stanovanjski hiši, je nekoč živelo 8 ljudi, zdaj pa v njej prebiva samo en človek. Hiši pripadata dva ara zemljišča, nekoč pa ji je pripadalo 9 arov. Hiša ima izrabljeno podstrešje in je v celoti zgrajena iz opeke. Barvno iz močno zelenih zidov izstopajo beli okenski okvirji in portal. Ob hiši stoji tudi lopa. Borčeve hiše nikoli niso prizadele poplave, kar je glede na njeno lego razumljivo. Hiša spomeniško ni zaščitena.

Slika 5: Borčeva hiša na Kamniški cesti 2, Spodnje Jarše, pogled s severovzhodne strani

Slika 6: Pogled na Borčevo hišo s severozahodne strani

3.1.3 Markova hiša v Srednjih Jaršah

Hiša, ki jo domačini imenujejo Pri Mark, je bila zgrajena okrog leta 1880. Nahaja se ob križišču cest, danes Mlinske ceste in Čevljarske ulice. Nekoč je bila stanovanjska, sedaj pa je opuščena. Hiša je pritlična in ima dvokapno streho. V njej je nekoč živel 7 ljudi, danes je prazna. K njej je nekoč pripadalo 23 arov zemlje, sedaj pa le še 7 arov. Hiša je zgrajena iz opeke, v oknih so okenske rešetke. Hiša ni spomeniško zaščiten. Soseba se spominja, da je bila hiša okrog leta 1950 poplavljen. Glede na njeno lego je pričakovati večjo verjetnost poplav v preteklosti.

Slika 7: Markova hiša, Mlinska cesta 22, Srednje Jarše, pogled z jugozahodne strani

Slika 8: Pogled na Markovo hišo v Srednjih Jaršah s severovzhodne strani

3.1.4 Šuštarjeva hiša v Srednjih Jaršah

Šuštarjeva hiša je bila zgrajena leta 1850 in ni bila še nikoli prezidana. Nahaja se ob vaški cesti, ki se danes imenuje Čevljarska ulica. V njej je vedno živel samo en človek. Hiša je stanovanjska, nekoč pa je bila kmečka, pripadalo pa ji je 6 arov zemljišča. Hiša je pritlična z dvokapno streho in ima izrabljeno podstrežje. Zidovi hiše so iz kamena in opeke, streha pa je pokrita s cementno kritino. Šuštarjeva hiša, ki ima tudi vodnjak, je spomeniško zaščiten. Po pripovedovanju lastnika, hiše še nikoli niso prizadele poplave.

Slika 9: Šuštarjeva hiša, Rudniška 2, Srednje Jarše, pogled s severozahodne smeri

Slika 10: Šuštarjeva hiša, Rudniška 2, Srednje Jarše, pogled z jugozahodne strani

3.1.5 Tomaževa hiša v Spodnjih Jaršah

Tomaževa hiša je bila zgrajena leta 1850 in je že bila prezidana. Nahaja se ob cesti, ki se danes imenuje Čevljarska ulica. V hiši so nekoč živeli štirje ljudje, danes pa je prazna. Nekoč je bila hiša stanovanjska, sedaj pa je gospodarski objekt. Hiši pripada 20 arov zemljišča, nekoč pa ji je pripadalo 30 arov. Pritlična hiša ima kamnite zidove in je krita z opeko. Hiši pripada še hlev. Posebnost hiše so okenske rešetke. Hiša ni spomeniško zaščiten in je še nikoli niso prizadele poplave ali druge naravne nesreče.

Slika 11: Tomaževa hiša na Čevljarski ulici v Spodnjih Jaršah

Slika 12: Tomaževa hiša v Spodnjih Jaršah s severozahodne strani

3.1.6 Polonina hiša v Srednjih Jaršah

Hiša, kateri domačini rečejo Pri Poloni, stoji ob Jarški cesti v Srednjih Jaršah. Zgrajena je bila okrog leta 1935 in je bila prezidana pred 35 leti. Hiša je bila vedno stanovanjska in pritlična. Nekoč so v njej živeli štirje ljudje, danes pa trije. Nekoč je hiši pripadalo 7 arov zemljišča, enako zemljišča ji pripada še danes. Zgrajena je iz opeke, krita pa je z opečnato kritino. Posebnost hiše so okenski okviri. Pri hiši ni drugih gospodarskih objektov. Hišo je pred petimi leti prizadela poplava, saj je vanjo vdrla voda. Hiša ni spomeniško zaščiten.

Slika 13: Polonina hiša na Jarški cesti 42 v Srednjih Jaršah, pogled s severozahodne strani

3.1.7 Kraljeva hiša v Srednjih Jaršah

Kraljeva hiša stoji ob Jarški cesti v Srednjih Jaršah. Zgrajena je bila leta 1930 in ni bila nikoli prezidana ali spremenjena. Včasih je v njej živel 5 ljudi, danes pa je prazna. Hiša je bila vedno stanovanjska. Kraljevi so imeli nekoč na drugi strani vaške ceste mlin. Nekoč je k njej pripadalo 300 arov zemljišča, danes pa 100 arov. Je pritlične gradnje in nima izrabljenega okoliškega zemljišča. Zidana je iz opeke in pokrita z opečnato kritino. Kakšnih posebnosti gradnje nisva opazila. K hiši pripada tudi slabo ohranjen toplar. Hiša ni spomeniško zaščitena.

Slika 14: Kraljeva hiša, Jarška cesta 31, Srednje Jarše, pogled z jugovzhodne strani

Slika 15: Mlinski kamen pred Kraljevo domačijo je do leta 1959 mlel žito v Kraljevem mlinu, ki je stal na drugi strani vaške ceste.

3.1.8 Nekdanja Šmonova hiša na Rodici

Hiši so domačini nekoč rekli pri Šmonu, nato pri Kranjcu, danes pa pri Korošču. Stoji ob glavni vaški cesti na Rodici, danes Perkovi ulici. Zgrajena je bila leta 1841. Hiša je bila vedno stanovanjska. Včasih je v njej živel 20 ljudi, danes pa samo dva. Nekoč je k hiši pripadalo 300 arov zemljišča, danes pa le 15 arov. Je pritlična in ima dvokapno streho, nad vhodom pa ima nadstrešek oziroma mansardo. Zgrajena je iz kamna in opeke, streha pa je krita z bobrovcem. Poleg hiše je tudi gospodarsko poslopje. Doživela je že naravne nesreče, vendar ni bila poškodovana. Hiša ni spomeniško zaščitena.

Slika 16: Nekdanja Šmonova hiša, Perkova ulica 23, pogled z jugozahodne strani

Slika 17: Pogled na nekdanjo Šmonovo hišo na Rodici z zahodne strani

3.1.9 Koroščeva hiša na Rodici

Hiša stoji na južnem delu glavne vaške ceste na Rodici, danes Miševe ulice. Zgrajena je bila okrog leta 1900. Vsako leto jo po malem obnavljajo. Nekoč je v njej živelo 8 ljudi, danes pa občasno samo eden. Tudi ta hiša je bila vedno stanovanjska. Nekoč ji je pripadalo 13 arov zemljišča, danes pa dva ara. Je pritlična in zidana iz opeke. Vzdane ima tudi lične rozete. Hiši pripada tudi drvarnica in nekdanji svinjak.

Slika 18: Koroščeva hiša z jugovzhodne strani (z Miševe ulice)

Slika 19: Koroščeva hiša na Rodici, pogled z jugozahodne strani

3.1.10 Kofutnikova hiša v Srednjih Jaršah

Glede na to, da je Kofutnikova hiša najstarejša na našem območju, saj naj bi bila stara 350 do 400 let, sva jo podrobneje raziskala.

Hiša stoji na križišču med Jarško in Mlinsko cesto v Srednjih Jaršah. Anton Košenina, predsednik Krajevne skupnosti Jarše–Rodica, nama je povedal, da so strokovnjaki iz Zavoda za varstvo kulturne dediščine Kranj ocenili, da je ta hiša stara od 350 do 400 let. Prenovo je doživela po prvi svetovni vojni.

Kofutnikova domačija je bila nekoč grunt z veliko zemlje. Ker naslednika nista imela otrok, sta iz Trsta pred 150 leti prinesla dojenčka - siroto. To je bil praded današnjega prebivalca te hiše in od tod izvira italijanski priimek Giovanelli. Pred tem so se pisali Maček. Nekoč je v njej živelo 8 ljudi, danes pa v njej živi en sam prebivalec.

Hiša je bila nekoč kmečka, danes pa je samo še stanovanjska. Nekoč ji je pripadalo 350 arov, danes pa 100 arov zemljišča. Je pritlična in lesena. Nekoč je imela slamnato streho, danes pa je krita s salonitnimi ploščami. Del lesene hiše so ometali in ji prizidali hlev, ki je iz opeke. Ker je hiša zelo stara, ima še zelo majhna okna, ki so danes zabita, nadomeščajo pa jih nekoliko večja okna z rešetkami. Pri vhodu ima lesen portal. Hiša je grajena v obliki stegnjenega doma, kjer si poleg stanovanjskega dela sledijo hlev in pod. Hiši pripada še kozolec, ki je za vasjo. Hiša še ni spomeniško zaščitena. Leta 1855 so jo prizadele poplave.

Slika 20: V zahodnem delu je Kofuntnikova hiša lesena. Nad okni je zatrepni gank.

Slika 21: Severovzhodni del hiše je bil nekoč namenjen kmetijski dejavnosti.

Slika 22: Predel hiše, kjer se v notranjosti nahaja peč in črna kuhinja, je zidan.

Slika 23: Na severni strani hiše zidani del prehaja v lesena bruna.

Slika 24: V južni strani hiše je les obložen s šibjem in žico, ometan in prepleskan.

Slika 25: Del hiše s sprednje strani z zatrepnim gankom

Slika 26: Dimnik Kofutnikove hiše

Slika 27 in 28: Hiša je imela nekoč majhna okna, ki so danes zabita. Danes svetlobo notranjosti dajejo nekoliko večja okna s kovinskimi rešetkami.

Slika 29: Sprednji del hiše z jugovzhodne strani

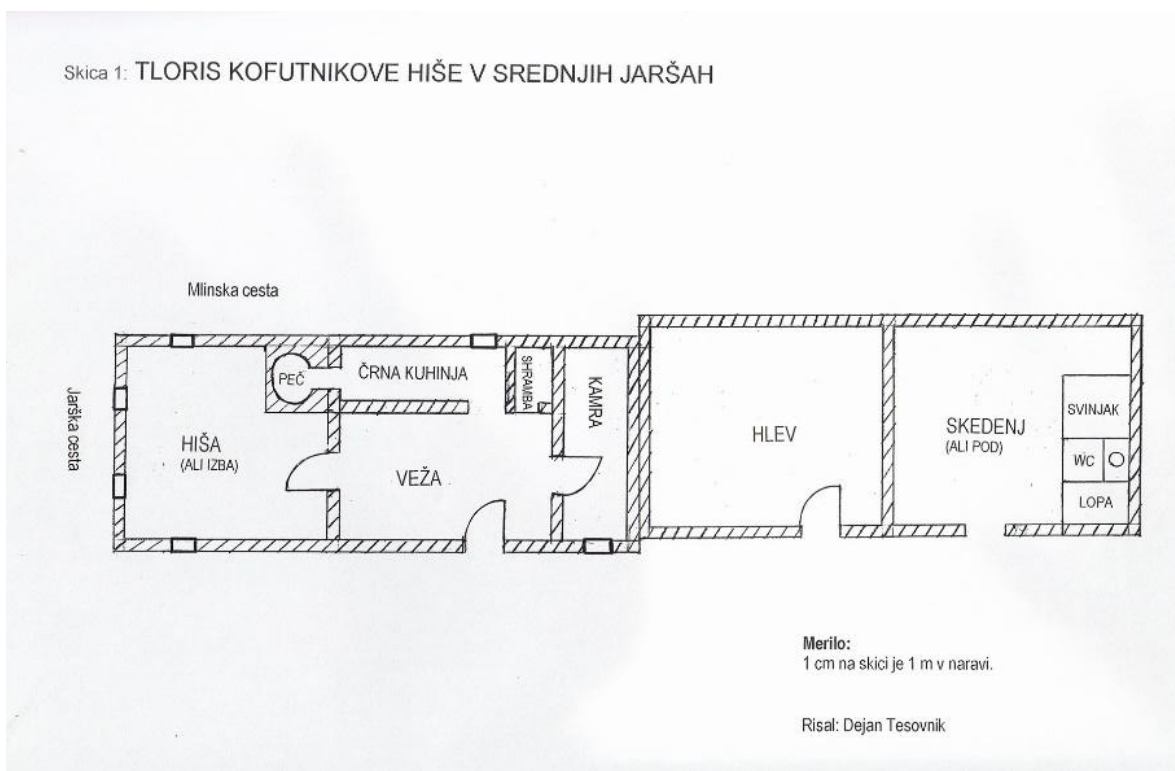

Slika 30: Podstrešek nad vhodom

Slika 31 in 32: Lesena bruna so na vogalih mojstrsko zvezana.

V notranjosti stanovanjskega dela ima Kofutnikova hiša naslednje prostore: hišo ali izbo, vežo in črno kuhinjo, majhno shrambo in kamro, kar prikazuje spodnja skica.

Slika 33 in 34: Tipična kmečka peč, ki je povezana s črno kuhinjo, še danes ogreva hišo.

Slika 35 in 36: Bogkov kot je bil nekoč središče dogajanja, danes pa ga zakriva televizija.

Slika 37: Na stenah visijo zanimive stare slike.

Slika 38: V veži stoji novejši štedilnik, za njim se nahaja črna kuhinja.

Slika 39: Kurišče v črni kuhinji

Slika 40: Prekajene klobase, ponve in drugo orodje ter strop v črni kuhinji

Slika 41: Strop črne kuhinje

V zadnjem delu Kofutnikove hiše, ki ima obliko stegnjenega doma, se nahaja hlev, skedenj oziroma visli ali pod, svinjak, stranišče in lopa za orodje (skica 1).

Slika 42: Vhod v nekdanji hlev

Slika 43: Zadnji del hiše z jugozahodne strani, kjer so v notranjosti nekoč hranili slamo in steljo

Slika 44 in 45: Strop v hlevu je lesen, stene pa zidane

Slika 46: Zunanje stene hleva so zidane z opeko.

Slika 47: Opuščeno stranišče na štrbunk

Slika 48: Opuščen svinjak

Slika 49: Lopa za kmečko orodje

Slika 50 : Streha je bila nekoč slamnata, danes pa je krita s salonitnimi ploščami.

Slika 51 : Avtorja pri merjenju severnega dela Kofutnikove hiše, kjer leseni del prehaja v zidanega.

Kofutnikovo hišo sva tudi izmerila. Hiša ima obliko stegnjenega doma v smeri vzhod–zahod.

- V smeri vzhod–zahod meri 24 metrov, široka pa je 5 metrov.
- Na severozahodni strani je leseni, stanovanjski del hiše (bruna), ki je dolg 5,5 metrov.
- Na severni strani leseni del prehaja v zidani del, ki meri 7,3 metra.
- Sledi gospodarsko poslopje, ki je dolgo 5,5 metrov.

3.2 Značilnosti starih hiš v Jaršah in na Rodici

V nadaljevanju predstavljava zbirnike anketnih odgovorov, iz katerih sva ugotavljala značilnosti v raziskavo vključenih starih hiš v Jaršah in na Rodici.

3.2.1 Omejitev območja in lega hiš

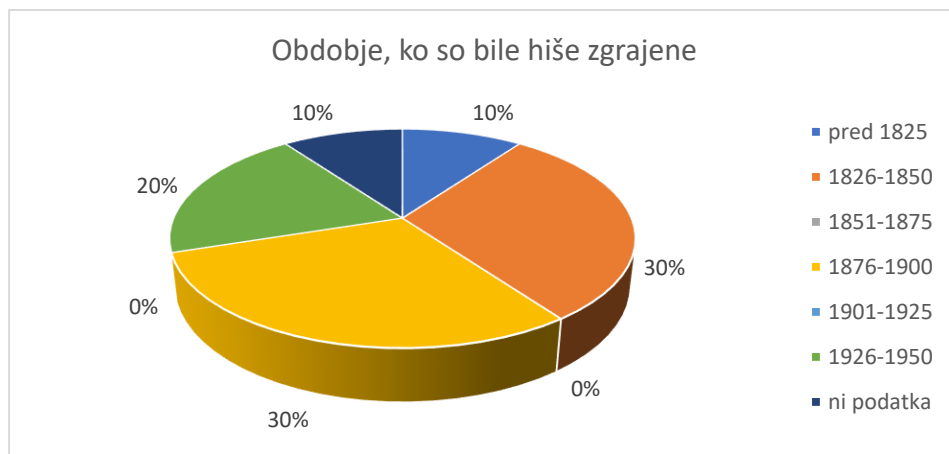
Zgornje, Srednje, Spodnje Jarše in Rodica so manjša naselja severno od Domžal. Sledijo si strnjeno ob nekdanji vaški cesti, ki se danes imenuje Jarška cesta. Izjema je naselje Zgornje Jarše, ki je zrastle na obeh straneh glavne ceste Domžale–Kamnik. Zgornje Jarše od ostalih naselij ločuje manjše območje kmetijskih površin, po katerih so pred 40 leti speljali umetni razbremenilni kanal Pšate.

3.2.2 Starost hiš

Preglednica 1: Katerega leta je bila hiša zgrajena?

Označba	staro hišno ime	leto izgradnje
1	pri Zorovih	ni podatka
2	pri Borcu	1900
3	pri Mark	1880
4	pri Šuštarju	1850
5	pri Tomaževih	1850
6	pri Poloni	1935
7	pri Kralju	1930
8	nekdanja Šmonova	1841

9	pri Korošču	1900
10	pri Kofutniku	pred 1800

V raziskavo je vključenih deset starih hiš z območja Jarš in Rodice. Večina teh hiš je bila zgrajena v obdobju med letoma 1826 in 1850 (Markova, Šuštarjeva in Tomaževa) in v obdobju med letoma 1876 in 1900 (Markova, Borčeva in Koroščeva). Najstarejša pa je Kofutnikova hiša, ki je bila zgrajena pred letom 1800. Izvedela sva, da naj bi bila po ocenah Zavoda za varstvo kulturne dediščine Kranj stara približno 350 do 400 let. Za Zorovo hišo ni podatka o tem, kdaj je bila zgrajena. Predvidevava pa, da je stara več kot 100 let.

3.2.3. Spremenjenost hiš gleda na prvotno izgradnjo

Nadalje naju je zanimalo, če so bile stare hiše kdaj prezidane oziroma vidno spremenjene glede na prvotno zgradbo.

Preglednica 2: Ali je bila hiša kdaj prezidana oziroma spremenjena glede na prvotno stanje?

Označba	stara hišno ime	spremembe
1	pri Zorovih	Ni bila spremenjena.
2	pri Borcu	Ni bila spremenjena.
3	pri Mark	Okoli leta 1950 popravljena.
4	pri Šuštarju	Ni bila spremenjena.
5	pri Tomaževih	Prezidana.
6	pri Poloni	Pred 35 leti popravljena.
7	pri Kralju	Ni bila spremenjena.
8	nekdanja Šmonova	Ni bila spremenjena.
9	pri Korošču	Vzdrževana.
10	pri Kofutniku	Po 1. svetovni vojni popravljena.

Ugotovila sva, da je polovica starih hiš že doživela razne spremembe: tri so bile popravljene, ena prezidana, ena pa vzdrževana. Druge hiše so ostale nespremenjene glede na prvotno izgradnjo. Zanimivo je, da je Markova hiša leta 1950 doživela poplave, kar kaže na to, da je Kamniška Bistrica v preteklosti občasno tudi poplavljalna.

3.2.4 Lega hiš v naselju glede na strugo Mlinščice

Nadalje naju je zanimalo, kje stojijo posamezne stare hiše. Vse hiše se nahajajo na desnem obrežju reke Kamniška Bistrica, po katerem je speljana tudi umetna struga Homške Mlinščice.

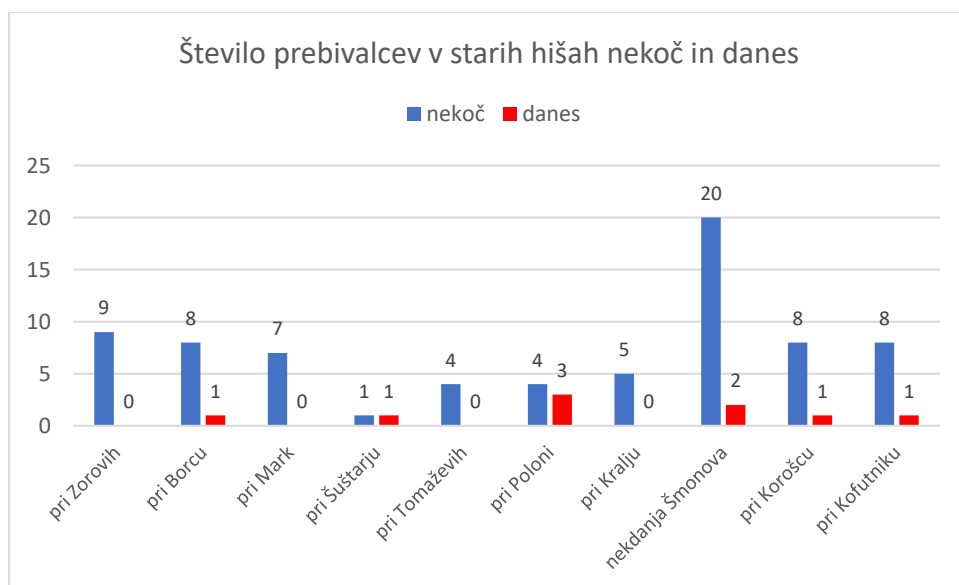
Preglednica 3: Kakšno lego ima hiša glede na strugo Mlinščice?

Označba	staro hišno ime	lega
1	pri Zorovih	desni breg
2	pri Borcu	desni breg
3	pri Mark	levi breg
4	pri Šuštarju	levi breg
5	pri Tomaževih	levi breg
6	pri Poloni	desni breg
7	pri Kralju	desni breg
8	nekdanja Šmonova	desni breg
9	pri Korošču	desni breg
10	pri Kofutniku	desni breg

Ugotovila sva, da se večina hiš nahaja na desnem bregu Mlinščice. Glede na to sklepava, da so se hiše hotele izogniti občasnim poplavam, ki so se pojavljale na območju med Mlinščico in Kamniško Bistrico. Le Markova, Šuštarjeva in Tomaževa hiša se nahajajo na levem bregu Mlinščice.

3.2.5 Prebivalci v hišah nekoč in danes

Zanimalo naju je, koliko ljudi je v hišah živelo nekoč in koliko jih v njih živi danes.

Štiri stare hiše so danes prazne. To so hiše: Zorova, Markova, Tomaževa in Kraljeva. Po en prebivalec je pred desetletji živel le pri Šuštarju, danes pa po en prebivalec živi še v treh hišah: pri Borcu, Korošču in Kofutniku. Največ prebivalcev je živelo v nekdanji Šmonovi hiši (20), v kateri danes živita le še dva prebivalca.

Preglednica 4: Koliko ljudi je živel v hiši pred desetletji in koliko jih živi danes?

<i>Prebivalcev</i>	<i>nekoč</i>	<i>danes</i>	<i>razlika</i>
prazna	0	4	+ 4
1 človek	1	4	+ 3
2 človeka	0	1	+ 1
3 ljudje	0	1	+ 1
4 ljudje	2	0	- 2
5 ljudi	1	0	- 1
6-8 ljudi	4	0	- 4
9-10 ljudi	1	0	- 1
nad 11 ljudi	1	0	- 1
skupaj	74	9	- 65
povprečje	7	1	- 6

Ugotovila sva, da je v obravnavanih hišah pred desetletji živel skupaj 74 prebivalcev oziroma povprečno po sedem, danes pa v njih živi samo 9 prebivalcev, povprečno po en prebivalec na hišo.

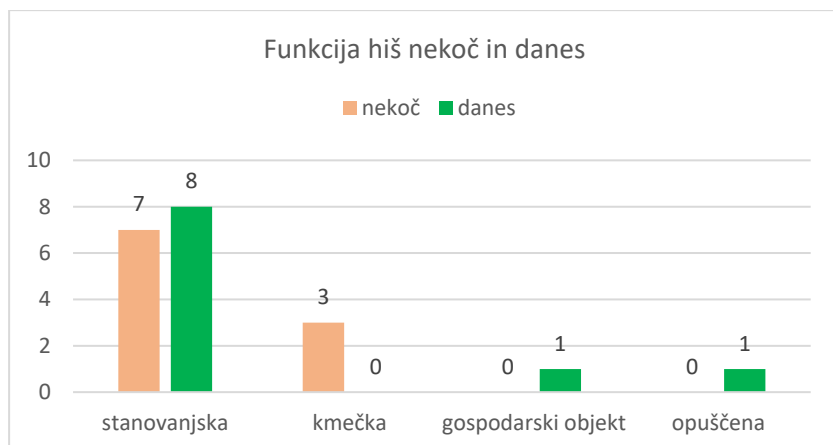
3.2.6 Funkcije hiš nekoč in danes

Funkcije starih hiš so se skozi čas spreminjale. Stanje pred desetletji (nekoč) in danes prikazuje spodnja preglednica. Predvsem naju je zanimalo, ali so se v preteklosti ukvarjali s kmetijstvom in če je tako še danes.

Preglednica 5: Čemu je služila hiša pred desetletji in čemu služi danes?

<i>Označba</i>	<i>staro hišno ime</i>	<i>nekoč</i>	<i>danes</i>
1	pri Zorovih	stanovanjska	stanovanjska
2	pri Borcu	kmečka	stanovanjska
3	pri Mark	stanovanjska	prazna
4	pri Šuštarju	kmečka	stanovanjska
5	pri Tomaževih	stanovanjska	gospodarski objekt
6	pri Poloni	stanovanjska	stanovanjska
7	pri Kralju	stanovanjska	stanovanjska
8	nekdanja Šmonova	nekdanja Šmonova	stanovanjska
9	pri Korošcu	pri Korošcu	stanovanjska
10	pri Kofutniku	kmečka	stanovanjska

Ugotovila sva, da je bila večina hiš pred desetletji stanovanjskih (sedem), tri pa so bile kmečke hiše. To so bile naslednje hiše: pri Borcu, Šuštarju in Kofutniku. Glede na pripadajoče zemljišče pa lahko sklepava, da je bila v preteklosti večina hiš kmečkih. V hiši je bil stanovanjski del domačije, gospodarski del pa je bil ločen in je stal poleg hiše. Izjema je Kofutnikova hiša, ki ima zasnovo stegnjenega doma, kjer se stanovanjski del nadaljuje v gospodarski del (hlev, pod, svinjak, stranišče in lopo).

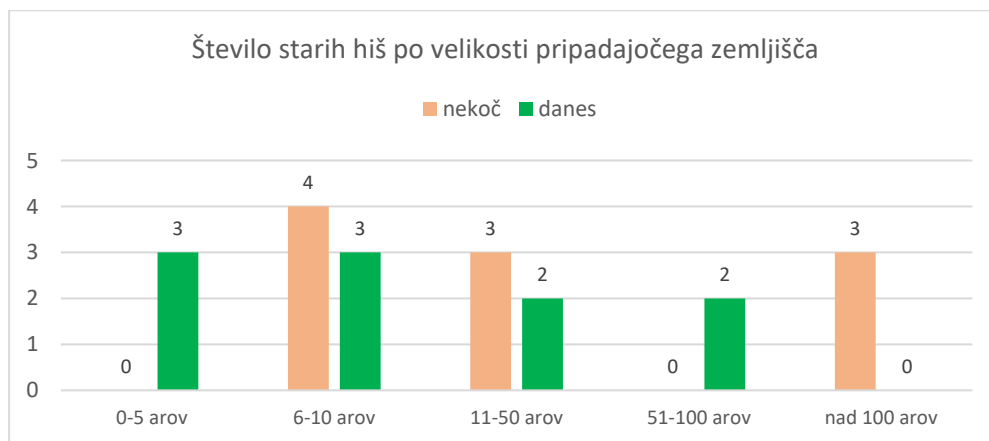
Danes so je šest hiš še poseljenih in imajo le še stanovanjsko funkcijo. Tomaževa hiša je bila spremenjena v gospodarski objekt, Markova hiša pa je opuščena, Kraljeva in Zorova pa sta prazni. Glede na to je razvidno, da je kmetovanje na tem območju že propadlo.

3.2.7 Hiši pripadajoče zemljišče nekoč in danes

Zanimalo naju je, koliko zemljišča je hiši pripadalo nekoč in koliko danes.

Preglednica 6: Koliko pripadajočega zemljišča je imela hiša pred desetletji in koliko ga ima danes?

Oznaka	staro hišno ime	nekoč (arov)	danes (arov)
1	pri Zorovih	9	5
2	pri Borcu	9	2
3	pri Mark	23	7
4	pri Šuštarju	6	6
5	pri Tomaževih	30	20
6	pri Poloni	7	7
7	pri Kralju	300	100
8	nekdanja Šmonova	300	15
9	pri Korošču	13	4
10	pri Kofutniku	350	100

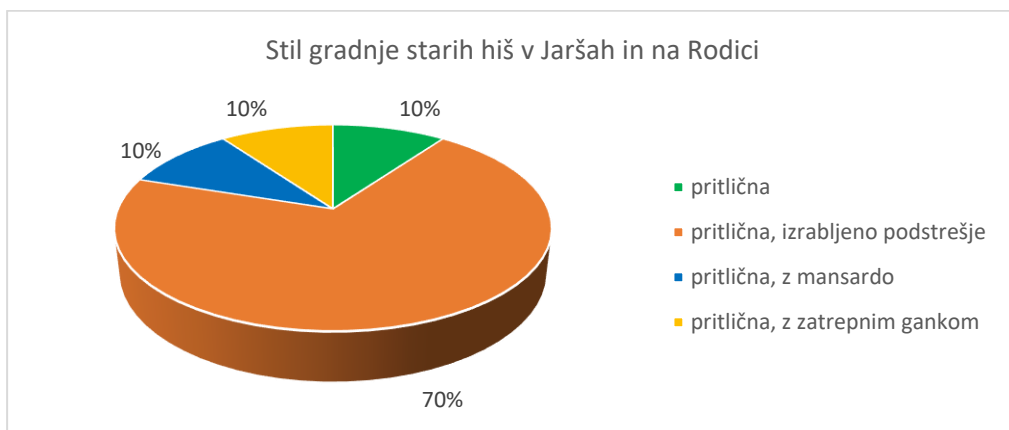
Ugotovila sva, da je nekoč imelo največ hiš nad 5 do 50 arov zemlje (7). Tri hiše pa so imele pred desetletji 100 arov ali več zemljišča. To so bile: Kraljeva, nekdanja Šmonova in Kofutnikova domačija. Nekoč so imele hiše povprečno 105 arov zemljišča, danes pa ga imajo povprečno 27 arov zemljišča. Le še dve hiši imata 100 arov pripadajočega zemljišča in sicer Kraljeva in Kofutnikova hiša. Kmetijsko zemljišče se je povsod zelo zmanjšalo, kar je posledica opuščanja kmetijske dejavnosti.

3.2.8 Višina gradnje hiš

Želela sva ugotoviti, ali so stare hiše samo pritlične in če imajo izrabljeno tudi podstrešje.

Preglednica 7: Koliko nadstropij ima hiša in ali ima izrabljeno tudi podstrešje?

Oznaka	staro hišno ime	stil gradnje
1	pri Zorovih	pritlična, izrabljeno podstrešje
2	pri Borcu	pritlična, izrabljeno podstrešje
3	pri Mark	pritlična, izrabljeno podstrešje
4	pri Šuštarju	pritlična, izrabljeno podstrešje
5	pri Tomaževih	pritlična, izrabljeno podstrešje
6	pri Poloni	pritlična
7	pri Kralju	pritlična, izrabljeno podstrešje
8	nekdanja Šmonova	pritlična, z mansardo
9	pri Korošču	pritlična, izrabljeno podstrešje
10	pri Kofutniku	pritlična, z gankom

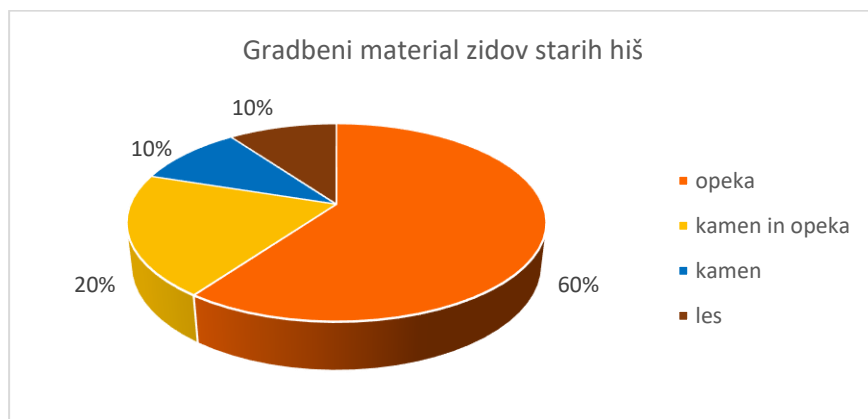
Kakor je razvidno iz zgodnjega grafičnega prikaza, so vse stare hiše pritlične, imajo tudi dvokapno streho. Večina hiš (7) ima izrabljeno tudi podstrešje. Nekdanja Šmonova hiša ima nad vhodom mansardo, Kofutnikova hiša pa ima zatrejni gank. Edino hiša Polonina hiša nima izrabljenega podstrešja.

3.2.9 Gradbeni material zidov in strešna kritina

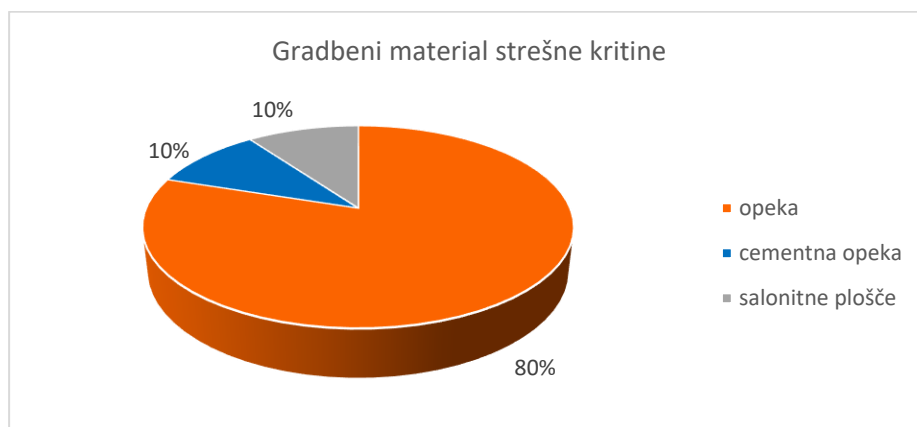
Zanimalo naju je tudi, iz katerega materiala so zgrajeni zidovi hiš in strešna kritina.

Preglednica 8: Iz katerega gradbenega materiala so zidovi hiše in strešna kritina?

Oznaka	staro hišno ime	zidovi hiše	strešna kritina
1	pri Zorovih	opeka	opeka
2	pri Borcu	opeka	opeka
3	pri Mark	opeka	opeka
4	pri Šuštarju	kamen in opeka	cementna opeka
5	pri Tomaževih	kamen	opeka
6	pri Poloni	opeka	opeka
7	pri Kralju	opeka	opeka
8	nekdanja Šmonova	kamen in opeka	opeka (bobrovec)
9	pri Korošcu	opeka	opeka
10	pri Kofutniku	les, z ometom	salonitke, nekoč slama

Večina hiš (6) je zgrajenih iz opeke, Šuštarjeva in nekdanja Šmonova sta grajeni iz opeke in kamna, zidovi Tomaževe hiše so kamniti, najstarejša Kofutnikova hiša pa je zgrajena iz lesenih brun, ki so z notranje strani ometana.

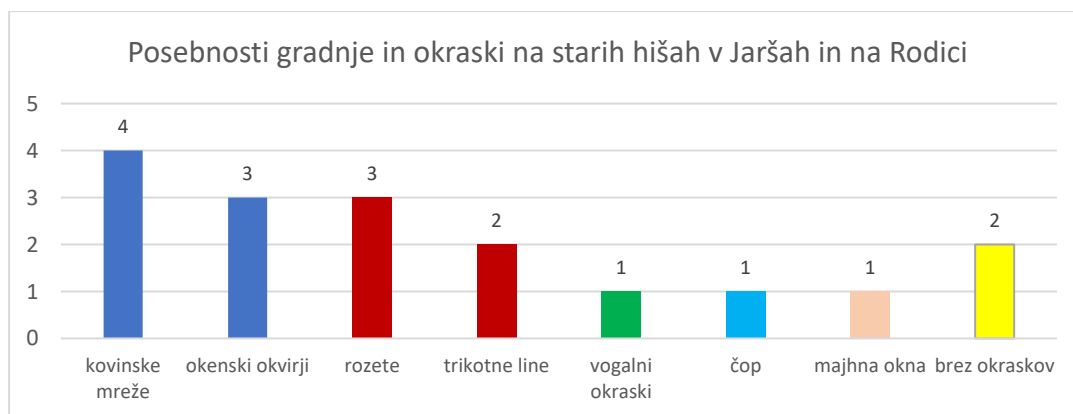
Večina hiš ima streho krita z opeko, Šuštarjeva hiša pa s cementno kritino. Kofutnikova hiša je krita s salonitnimi ploščami, prvotno pa je bila krita s slamnato kritino.

3.2.10 Posebnosti gradnje in okraski starih hiš

Pri hišah sva opazovala tudi posebnosti gradnje. Opazila sva, da imajo nekatere hiše lepe okenske okvirje, okenske kovinske mreže, rozete⁴ in druge okraske.

Preglednica 8: Ali je imela hiša kakšne posebnosti gradnje ali okraske?

Oznaka	staro hišno ime	posebnosti, okraski
1	pri Zorovih	rozete, kovinske mreže, vogalni okraski
2	pri Borcu	okenski okvirji, bel portal
3	pri Mark	kovinske mreže
4	pri Šuštarju	brez okraskov
5	pri Tomaževih	kovinske mreže, okenski okvirji
6	pri Poloni	brez okraskov
7	pri Kralju	rozete, trikotne line
8	nekdanja Šmonova	čop nad nadstreškom, kovinske mreže
9	pri Korošču	rozete, trikotne line, okenski okvirji
10	pri Kofutniku	majhna okna, kovinske mreže

Pri večini hiš sva opazila okraske in razne posebnosti gradnje. Izjemi sta le Šuštarjeva hiša in hiša pri Poloni. Najpogosteje sva opazila kovinske mreže na spodnjih oknih, poudarjene okenske okvirje in rozete. Kovinske mreže imajo Zorova, Markova, Tomaževa in Kofutnikova hiša. Rozete imajo Zorova, Kraljeva in Koroščeva hiša, Kraljeva in Koroščeva hiša imata poleg teh še podstrešne trikotne line. Poudarjene okenske okvirje imajo Borčeva, Tomaževa in Koroščeva hiša. Zorova hiša ima lepe vogalne okraske. Nekdanja Šmonova hiša ima nad nadstreškom streho v obliki čopa. Kofutnikova hiša ima še več posebnosti. Posebno zanimiva so zabita majhna okna, ki so hiši služila do vgradnje nekoliko večjih oken s kovinskimi mrežami. Druga posebnost je zatrepni gank.

⁴ Rozete: Okno **rozeta** se pogosto uporablja kot splošen izraz za okroglo okno, vendar se uporablja zlasti za tista, ki so v cerkvah zgrajenih v gotškem slogu in so razdeljena na segmente s kamnitimi okenskimi križi in krogovičjem. Ime "rozeta" ni bilo uporabljeno pred 17. stoletjem. Skladno z *Oxford English Dictionary*, beseda izhaja iz angleškega imena za "cvet vrtnice". Izraz "kolo" se pogosto uporablja za okna, razdeljena z enostavnimi naperami radialno iz osrednje izbokline ali odprtine, medtem ko se izraz "rozeta" uporablja izključno za okna, včasih zelo kompleksne zasnove, v katerih je mogoče videti podobnost s cvetnimi listi vrtnice. Vir: [https://sl.wikipedia.org/wiki/Rozeta_\(arhitektura\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Rozeta_(arhitektura)) (feb. 2003).

3.2.11 K hiši pripadajoči objekti

Vse hiše, razen pri Mark in pri Poloni, imajo tudi k hiši pripadajoče objekte, ki so navedeni v spodnji preglednici.

Preglednica 9: Kateri objekti še danes pripadajo k hiši?

Oznaka	staro hišno ime	k hiši pripadajoči objekti
1	pri Zorovih	drvarnica
2	pri Borcu	lopa
3	pri Mark	ni pripadajočih objektov
4	pri Šuštarju	vodnjak
5	pri Tomaževih	hlev
6	pri Poloni	ni pripadajočih objektov
7	pri Kralju	kozolec
8	nekdanja Šmonova	gospodarsko poslopje
9	pri Korošču	drvarnica (nekoč svinjak)
10	pri Kofutniku	kozolec, hlev, svinjak, lopa

Preglednica 10: Pripadajoči objekti k starim hišam v Jaršah in na Rodici

Pripadajoči objekti	število hiš
drvarnica	2
lopa	2
vodnjak	1
hlev	2
kozolec	2
gospodarsko poslopje	1
svinjak	2
ni drugih objektov	2

K hišam pripadajo: drvarnica, lopa, vodnjak, hlev, gospodarsko poslopje, svinjak. Kraljevi in Kofutnikovi hiši pripadata tudi kozolca. Pri Kralju je toplar v bližini, Kofutnikov kozolec pa je na robu vasi. Šuštarjeva hiša ima tudi vodnjak. Edino pri dveh hišah, pri Markovi in Polonini, ob hiši ni drugih objektov.

3.2.12 Prizadetost zaradi naravnih nesreč

Zaradi bližine reke Kamniške Bistrice naju je zanimalo, ali so bile hiše kdaj poplavljenе in če so jih kdaj prizadele kakšne druge naravne nesreče.

Preglednica 11: Ali so hišo kdaj prizadele naravne nesreče (poplave, potresi itd.)? Kdaj in kako?

Oznaka	staro hišno ime	Naravne nesreče
1	pri Zorovih	nikoli
2	pri Borcu	nikoli

3	pri Mark	okrog leta 1950 poplavljen
4	pri Šuštarju	nikoli
5	pri Tomaževih	nikoli
6	pri Poloni	5 let nazaj (vdor vode)
7	pri Kralju	nikoli
8	nekdanja Šmonova	so bile, a ni bila poškodovana
9	pri Korošču	nikoli
10	pri Kofutniku	leta 1855

Večine hiš (osem) naravne nesreče niso nikoli prizadele. Le Markova in pri Polonina hiša sta že doživeli poplave. Markova hiša se nahaja na levem bregu Mlinščice in je zato bližje reki Kamniški Bistrici, Polonina hiša pa se nahaja tik ob strugi Mlinščice, vendar na desni strani. Naravno nesrečo pomnijo tudi pri Kofutniku in sicer naj bi jo hiša doživela leta 1855.

3.2.13 Spomeniška zaščita starih hiš

Izvedela sva, da je spomeniško zaščiten samo Šuštarjeva hiša v Srednjih Jaršah. Največja škoda je, da ni spomeniško zaščiten najstarejša Kofutnikova hiša, ki je resnično nekaj posebnega. Takšnih lesenih hiš, ki bi ohranile toliko nekdanjih značilnosti, danes najdemo le še zelo redko.

4 RAZPRAVA

4.1 Primerjanje ugotovitev z literaturo

Poglavitni hišni tipi na Gorenjskem so bile v 16. stoletju že izoblikovani. Izboljšave in nove poudarke so hiše najprej uresničili premožnejši naročniki. Vodilno vlogo so prevzele zidane hiše. Skromne lesene hiše z vsemi svojimi poudarki in okrasjem so se drugače prilagajale. Skromno leseno steno so ometali in pobelili že ob samem nastanku, kar govori o prizadevanjih skromnega kmeta, da bi svojo hišo približal veljavnim lepotnim idealom v okolju.⁵ Omenjeno velja tudi za najstarejšo hišo na našem območju, za Kofutnikovo hišo v Srednjih Jaršah. Zgrajena je v obliki stegnjenega doma, kjer so pod eno streho združeni vsi gospodarski in stanovanjski prostori. Leseni stanovanjski del so ometali in pobelili, hlev pa pozidali z opeko.

Po navedbah Ivana Sedeja so bile na Gorenjskem v 19. stoletju precej razširjene hiše z zidanimi pritličji in lesenimi nadstropji, pa tudi v celoti zidane hiše, ki so se vzdigovale v nadstropje.⁶ To velja za vse opisane stare hiše v Jaršah in na Rodici z eno samo izjemo, to je še deloma lesena Kofutnikova hiša.

Okna so pri starejših hišah majhna, tako kot pri Kofutnikovi hiši. Pri večini starih hiš so majhnim oknom dodane kovinske rešetke ali gavtre. Novejše hiše imajo večja okna in nekatere prav tako okenske rešetke. Posebnost Kofutnikove hiše pa so majhna okna, ki so bila v uporabi pred novejšimi okni, danes pa so zabita z lesom.

⁵ Ivan Sedej, 1989, str. 174–175.

⁶ Ivan Sedej, 1989, str. 20–21.

Slika 52: Okno Kofutnikove hiše v Jaršah, eno manjše okno je zabito z lesom, drugo pozidano

Slika 53: Okno Tomaževe hiše v Spodnjih Jaršah s kovinskimi rešetkami in obrobo

Pomembna sestavina kmečkih hiš je tudi kmečka peč. Peči so bile povezane s črno kuhinjo. Večina peči je imela tudi zapeček. Črno kuhinjo imenujejo tudi dimnica. Hrano so kuhali v lončenih posodah, na odprtem ognju. Prostor je bil brez dimnika in se je zato dim nabiral pod stropom. Tako lepo ohranjeno dimnico ima tudi Kofutnikova hiša. Pri ostalih hišah pa notranjosti nisva raziskala.

4.2 Preverjanje hipotez in druge ugotovitve

Najina predvidevanja pred odhodom na teren so bila:

- hiše so stare okrog sto let,
- hiše se bodo nahajale ob starejših vaških cestah ali ob Mlinščici,
- hiše so bi bile v preteklosti večinoma kmečke, sedaj pa so stanovanjske ali opuščene,
- hiše so zgrajene iz kamna ali opeke.

Rezultati najine raziskovalne naloge pa so pokazali naslednje:

- Največ hiš je bilo zgrajenih pred letom 1900, povprečna starost obravnavanih hiš pa je 127 let.
- Vse hiše so bile zgrajene ob cesti. Večina se nahaja na desnem bregu Mlinščice, tri pa na levem bregu.
- Glede na pripadajoče zemljišče je mogoče sklepati, da je bila večina teh hiš nekoč kmečka, hiša pa je bila le stanovanjski del kmečkega gospodarstva. Danes se nikjer več ne ukvarjajo s kmetijstvom.
- Večina hiš je zgrajenih iz opeke, pri treh hišah so zidovi tudi kamniti, Kofutnikova hiša pa je večinoma lesena, le hlev je bil naknadno pozidan z opeko.

Poleg tega sva prišla še do naslednjih zaključkov:

- Pred desetletji je v hišah živelo 74 prebivalcev, danes pa jih le še 9. Štiri hiše so prazne ali opuščene.
- Vse hiše so pritlične, večina ima izrabljeno tudi podstrešje (izjema je le Polonina hiša). Nekdanja Šmonova hiša ima nad vhodom mansardo, Kofutnikova hiša pa je posebna po tem, da ima zatrepni gank.

- Stare hiše imajo različne posebnosti: gavtre ali kovinske okenske mreže, rozete, trikotne zračne line, vogalne okraske, okenske okvirje itd. Kofutnikova hiša ima še zelo majhna okna, ki so zabita ali zazidana.
- Večine hiš poplave niso nikoli prizadele, izjemi sta le Polonina in Markova hiša. Prva se nahaja tik ob strugi Mlinščice, druga pa na levem bregu Mlinščice, ki je bližje reki Kamniški Bistrici, ki je v preteklosti redno spreminjala svoj tok in pogosto poplavljala.
- Spomeniško zaščitena je edino Šuštarjeva hiša v Srednjih Jaršah. Posebno zaščito bi potrebovala najstarejša Kofutnikova hiša, ki je na tem območju nekaj posebnega, saj je ohranila še številne značilnosti starih lesenih hiš s črno kuhinjo.

Slika 54: Kofutnikova hiša je bila zgrajena pred letom 1800, zato ima številne posebnosti gradnje.

5 ZAKLJUČEK

Raziskava starih hiš v Jaršah in na Rodici daje vpogled v način gradnje starih hiš na tem območju. S to raziskavo sva odkrila arhitekturno in zgodovinsko zelo zanimivo hišo, ki je do sedaj nisva poznala. To je Kofutnikova hiša v Srednjih Jaršah, ki je do danes ohranila številne posebnosti, ki jih le še redko najdemo.

Raziskovanje starih hiš bi bilo smiselno nadaljevati v naslednjih smereh:

- zajela bi smo hiše, ki so stare nad sto let,
- poiskati bi morala sogovornike še za tiste stare hiše na območju Jarš in Rodice, ki v to raziskavo niso bile vključene zaradi odsotnosti stanovalcev,
- glede na zunanost hiš bi skušala ugotoviti arhitekturni tip hiše in način gradnje,
- natančneje bi lahko raziskala tudi notranjosti hiš, kot sva to naredila za Kofutnikovo hišo,
- vse stoletne hiše bi premerila in bi zanje narisala tlorise,
- raziskovanje bi lahko razširila še na pripadajoča današnja in nekdanja gospodarska poslopja, ki stojijo ob hišah.

6 LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Anton Melik: *Slovenija, Geografski opis*. Ljubljana: I. knjiga, Splošni del, 2. predelana izdaja, 1963, str. 520-555.
- Ivan Sedej: *Sto najlepših kmečkih hiš na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba v Ljubljani, 1989.
- Peter Fister: *Arhitekturne krajine in regije*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Zavod RS za prostorsko planiranje, 1993, str. 116-117.
- Tone Cevc, Ignac Primožič: *Kmečke hiše v Karavankah, Stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškim Storžičem in Peco*. Celovec, Založba Drava, 1988.
- Enciklopedija Slovenije: 5. knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991, str. 108-109.
- Slavko Brinovec, Marija Košak, Jurij Senegačnik: *Slovenija, Zemljepis za 8. razred osnovne šole*, uredil Slavko Brinovec. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995, str. 112-116.

Ustni viri:

- Stele Franc, Kamniška cesta 2, Spodnje Jarše
- Terezija Kolenc, Mlinska cesta 22, Srednje Jarše
- Franc Korošec, Rudniška ulica 2, Srednje Jarše
- Franc Urbanija, Čevljarska ulica 3, Spodnje Jarše
- Peter Jeras, Jarška cesta 42, Srednje Jarše
- Osolnik Stanislava, Jarška cesta 35, Srednje Jarše
- Peter Korošec, Perkova ulica 23, Rodica
- Ivan Korošec, Miševa ulica 15, Rodica
- Lovrenc Giovanelli, Jarška 58, Srednje Jarše
- Anton Košenina, Krajevna skupnost Jarše-Rodica

7 PRILOGE

Karta: Stare hiše v Jaršah in na Rodici

